

SCP: burger wil rol overheid in solidariteit

Van onze verslaggever
Peter Giesen

AMSTERDAM Burgers zijn kritisch over de terugtrekkende overheid, blijkt uit een enquête van het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP) en de Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling. Slechts 15 procent van de Nederlanders vindt het een goed idee als de overheid het organiseren van solidariteit meer aan burgers zelf overlaat. 47 procent van hen is tegen, 33 procent is neutraal.

Tegelijkertijd echter gelooft 82 procent dat het droevig gesteld is met de solidariteit. Nederland wordt steeds meer een land van 'ieder voor zich', vinden de ondervraagden. Volgens veel burgers vraagt dat om overheidsingrijpen. 'De mensen zijn niet meer in staat solidair te zijn', zegt een respondent. 'Als de overheid het niet meer doet, wie let dan nog op de zwakkeren?'

Maar volgens een minderheid roept afgedwongen solidariteit slechts ver-

zet op: 'Laat uit de mensen zelf iets van solidariteit komen. Als de overheid iets opdringt, kunnen mensen er ook lui en onverschillig door worden.' De meeste mensen denken bij het woord solidariteit ook nauwelijks aan de verzorgingsstaat, maar veel meer aan 'iets' doen voor een ander, vooral in de directe leefomgeving.

De vruchten van 'meer eigen verantwoordelijkheid' worden echter niet zeer begeerd, constateren de onderzoekers. In geval van financiële nood wordt slechts een minderheid van burgers, 20 procent, liever geholpen door mensen uit de buurt dan door de gemeente. De grootste groep, 38 procent, geeft de voorkeur aan professionele hulp, terwijl ook hier een opvallend grote groep, 37 procent, neutraal blijft.

Opvallend genoeg vinden hogeropgeleiden vaker dan lageropgeleiden dat de overheid onmisbaar is bij het organiseren van solidariteit - 74 tegen 51 procent - terwijl lageropgeleiden meer gebruikmaken van sociale regelingen. Dat komt wellicht door het feit dat hoger opgeleiden in het algemeen meer vertrouwen in de overheid hebben, aldus SCP en RMO.

De vraag naar de manier waarop solidariteit georganiseerd moet worden is actueel, onder meer doordat staatssecretaris Van Rijn van Volksgezondheid onlangs stelde dat hulpbehoevende burgers eerst moeten kijken wat zij zelf of hun omgeving kunnen doen, alvorens zij een beroep doen op de overheid. Maandag liet Van Rijn overigens weten dat hij mensen niet wil dwingen om hun naasten of buurtgenoten 'vrijwillig bij te staan'. Dwang is niet effectief, en juridisch onmogelijk, aldus Van Rijn.

Vrijwilliger An Mers (staand) werkt wekelijks 70 uur in buurthuis Klokkenhuis in Amersfoort. Foto An-Sofie Kesteleyn

'Burgers kiezen zelf wel met wie ze solidair willen zijn'

Interview Lucas Meijs

De overheid kan zich niet zomaar terugtrekken en ervan uitgaan dat taken door vrijwilligers worden overgenomen, zegt Lucas Meijs. 'Solidariteit komt niet uit de lucht vallen.'

Van onze verslaggever
Peter Giesen

Burgers die zelf een bibliotheek open houden, een zieke buurman ondersteunen of een actie voor de Derde Wereld opzetten. In de toekomst zal solidariteit vaker worden georganiseerd door burgers zelf, en minder vaak door de overheid, stelt de Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling (RMO) in zijn advies *Rondje voor de publieke zaak. Pleidooi voor de solidaire ervaring*, dat vandaag wordt gepresenteerd.

Volgens de Raad biedt die ontwikkeling grote kansen. Solidariteit zal minder worden gezien als recht of een technocratisch product, en meer als een op lotsverbondenheid gebaseerde waarde. Het is belangrijk dat burgers solidariteit 'doorleven' door zich voor anderen in te spannen. Zonder die zichtbare 'solidaire ervaring' dreigt solidariteit te stollen tot een anonieme kostenpost op een toch al ondoorgrondelijk loonstrookje, denkt een van de auteurs, Lucas Meijs (1963), hoogleraar strategische filantropie aan de Rotterdam School of Management.

'Maar verzorgingsstaat en actieve burgerij zijn geen communicerende vaten', zegt hij. 'Als overheid kun je niet zeggen: ik trek mij terug, dus de burgers zullen het overnemen.'

Waarom zouden burgers dat niet

Lucas Meijs

kunnen?

'Je kunt mensen wel oproepen zich vrijwillig in te zetten op de plaatsen waar de overheid zich terugtrekt, maar ze daartoe niet dwingen. Toch zie je dat wel ge-

beuren. Een wethouder die de dames van De Zonnebloem vraagt voortaan andere zieken te bezoeken, omdat die het harder nodig zouden hebben.

'Als burgers zelf in actie komen, doen ze dat niet op de manier die de overheid voor ogen staat. Anders zouden ze net zo goed belasting kunnen betalen en zeggen: overheid, organiseer het maar. Burgers kiezen zelf met wie ze solidair willen zijn. Een voedselbank kan bijvoorbeeld besluiten ook illegalen te helpen. Of een liefdadigheidsinstelling zegt: we helpen alleen mensen van ons eigen geloof. Deze vormen van solidariteit leiden ook tot uitsluiting. Dat hoeft niet erg te zijn, zolang er een vangnet is voor mensen die buiten de boot vallen.'

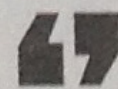
Kunnen we dan niet beter zeggen: laten we solidariteit maar overla-

ten aan de overheid en de professionals?

'Nee, want solidariteit als waarde verdwijnt uit beeld als zij niet meer doorleefd wordt. Dat zie je ook gebeuren: discussies over solidariteit gaan te veel alleen nog over kosten, fraude en inefficiëntie, niet over hoe vreselijk het is wat sommige mensen overkomt. Het is zielloos.'

'Doorleefde solidariteit via bijvoorbeeld vrijwilligerswerk versterkt hopelijk ook het draagvlak voor het betalen van belastingen en sociale premies. Dat zie je bijvoorbeeld bij Resto Van Harte, een groep restaurants waar eenzame mensen dineren met vrijwilligers. Dat is niet alleen prettig voor mensen die in een isolement verkeren, het verbreedt ook de horizon van de vrijwilligers. Vooral geslaagde mannen zijn nogal geneigd te denken dat sociaal zwakkeren hun positie aan zichzelf te wijten hebben. Als ze in contact komen met die groep, gaan ze daar toch anders over denken. Je kunt wel zeggen: solidariteit moet je professioneel organiseren, maar solidariteit komt niet uit de lucht vallen. Mensen moeten ook bereid zijn ervoor te betalen. Daarom is het belangrijk dat zij solidaire ervaringen hebben.'

Staat het draagvlak voor solidariteit wel zo sterk onder druk? Uit de enquête van de RMO blijkt dat de meeste mensen solidariteit een taak voor de overheid vinden. 'Als je mensen vraagt: bent u solidair, dan zullen ze altijd ja zeggen. Maar hoeveel willen ze ervoor betalen? Ik denk dat het draagvlak wel degelijk erodeert. Denk ook aan het debat over ontwikkelingssamenwerking. Decennialang mocht je er niet eens over praten daaraan te tornen. Elke bezuiniging werd gezien als iets schandelijks. Maar plotseling bleek dat draagvlak als sneeuw voor de zon verdwenen. Juist daarom is het belangrijk om het debat over de waarde van solidariteit te voeren.'

Discussies over solidariteit gaan alleen nog over kosten, fraude en inefficiëntie

82

procent van de ondervraagden vindt dat het droevig is gesteld met de solidariteit in Nederland